

להב אש

סיבות לגלות ולגאולה

מהמחבר הספרים בלבבי משכן אבנה

סיבות לגלות ולגאולה

מצינו בדברי רבותינו ז"ל סיבות רבות לגלות ולגאולה. ובעומק כל מדרגה שירדה לגלות, יש לה סיבה מדוע ירדה כפי מהות המדרגה, אולם יש סיבה כוללת לירידת המדרגות כולם, והיא ביטול אור האחדות עם השי"ת. ונעתיק מעט מדברי רבותינו ז"ל.

כתב בספה"ק תולדות יעקב יוסף (בראשית) וז"ל, עיקר התגברות הגלות הוא על ידי גאווה וכו' וכשיכלו גסי הרוח אזי יהיה הגאולה באמת, עכ"ל.

עוד כתב בספה"ק הנ"ל (שם) וז"ל, כמו שגאולה ראשונה היתה ע"י האמונה והבטחון כמו שכתוב ויאמן העם וכו', כמו כן בגאולה העתידה ב"ב, עכ"ל. ומכלל הן אתה שומע לאו שסיבת הגלות היא מחמת העבר אמונה ובטחון, עכ"ל.

עוד כתב בספה"ק הנ"ל (ויצא) וז"ל, סיבן שכלותן של ישראל בגלות המר הזה עד לארץ, הוא על סיבת שאין להם חיבור ואחדות, עכ"ל.

עוד מצינו בספה"ק הנ"ל (פקודי) וז"ל, עיקר גלות מצרים וכן הגלות הזה הארוך הוא ע"י שכחה שהוא בחינת הסתלקות הדעת, שע"יז אין האדם יודע ומבין את חסרונו. וע"כ עיקר הגאולה היתה ע"י משה שהוא בחינת דעת וכו', וכן בגלות האחרון תהיה הגאולה גם כן ע"י הדעת, עכ"ל.

ובספה"ק בן פורת יוסף (ויחי) כתב וז"ל, יש שני מיני גלות. אחת החומר והגוף אצל אומות העולם עכו"ם, שניה גלות הצורה והנשמה אצל היצה"ר שהוא המיצר והשונא הגדול על האדם שמטריד את האדם בעסק הגוף וצרכי עוה"ז שלא יהיה פנוי לפקח בעסקי נשמתו. ושני מיני גלות הנ"ל זה נמשך מזה, וכאשר קרבה אל נפשי גאלה שהוא גאולת הנפש והנשמה מיצה"ר אזי מיד הוא גאולה כללית ג"כ של הגוף והחומר משעבוד וגלות האומות, עכ"ל.

ובספה"ק דגל מחנה אפרים (בשלח) כתב וז"ל, שיהיה יחוד דיבור שהוא מלכות סוף כל המדרגות עם חכמה וכו', ואז יהיה גאולה שלמה, עכ"ל.

עוד כתב בספה"ק הנ"ל (שם) וז"ל, וכשיתגלה בשלימות ספר הנהר של רשב"י אז ובני ישראל יוצאין ביד רמה, כי בזהר דא יפקון מן גלותא, או יאמר ברי"ש ר"ת רבי ישראל בעל שם, היינו כשיתגלה תורתו ויפוצו מעינותיו אן יפקון מן גלותא, עכ"ל. והם הם דברי האגרת הנודעה של הבעש"ט הק' ששלח לגיסו הרב ר' גרמן קוטיווער ובה כתוב בה, ושאלתי את פי משיח אימתי אתי מר, והשיב לו בזאת תדע בעת שיתפרסם לימודך ויתגלה בעולם ויפוצו מעינותיך

חוצה מה שלמדתי אותך והשגת ויוכלו גם המה לעשות יחודים ועליות כמוך ואז יכלו כל הקליפות ויהיה עת רצון וישועה, עכ"ל.

ובספה"ק דברי שמואל (בחוקתי) כתב וז"ל, כל מה שאדם מתקן לאחדים הוא גורם תמיד בנין ירושלים שלמעלה, וכמו בבנין בית צריכין לשום אבן על אבן עד שיגמור הבנין, וכמו כן כל יום ויום גורם קצת גאולה לנשמתו ע"י תיקון מעשיו, עכ"ל.

ובספה"ק נועם אלימלך (שמות) וז"ל, בגלות המר הזה, אשר בצרותינו לו צר וגלה השכינה עמנו, אין לנו לדאוג ולהתאונן אלא על גלות השכינה, ולא לחשוב כלל על צרותינו, כי עם על צער וגלות השכינה. ואילו היו משמותנו וצערנו רק על צער השכינה ולא על צערנו, בודאי היינו נגאלים מיד, אך כי בשר אנחנו ובלתי אפשר לסבול לנו צרותינו ומכאובינו, לכן ארכו לנו הימים בעונינו הרבים בגלות המר, מחמת שאנו משתפים צערנו עם צער השכינה ואנו חוששים על צערנו, ואלו היה צדיק אחד כנ"ל היה מציל את כל העולם כולו מן הגלות, עכ"ל.

עוד כתב בספה"ק הנ"ל (וישלח) וז"ל, כאשר יוסיף להרע לכם (האומות) יותר מן הראוי במיסים וארנוניות גזל יהיה בידם, ועי"ז ירחם ה' עלינו כי די לו בזה שאנחנו נכנעים וחולקים לפניו כבוד, עכ"ל. ובספה"ק היכל הברכה (שמות שיח) כתב וז"ל, הנה נקודת כתר המלכות נפלה בעונותינו, וזכויותנו מעלין הנקודה אני לאוין עליון ולבונה, וא"כ עתה אי אפשר לה לעלות אם לא יהיה בנו צדיקים גמורים אשר יש להן נשמות קדושות, שיש להם כח לעלות עד מקום בינה, ועל ידיהם תתעלה המלכות. והנה לטעם זה הגלות מתעכב ומתארך, כי אין בנו מי שיכול לעלות למדרגה זאת, כי איש לדרכו פונה, בתר בצען דהאי עלמא, להיות רב רבי וראש, ואינו משפיל עצמו לפני קונו להיות אין ממש, נפשי כעפר לכל תהיה וכו'. ואמנם על כל זה יש קצת תיקון, במה שנמסור עצמנו על קידוש השם בכל לב בעת קריאת שמע בזמנה שאז האור מאיר הרבה וכו', עכ"ל.

ובספה"ק היכל הברכה (שמות שיח) כתב וז"ל, הנה נקודת כתר המלכות נפלה בעונותינו, וזכויותנו מעלין הנקודה אני לאוין עליון ולבינה, ויו"כ עתה אי אפשר לה לעלות, אם לא יהיה בנו צדיקים גמורים, אשר יש להם נשמות קדושות, שיש להם כח לעלות עד מקום הבינה, ועל ידיהם תתעלה המלכות והנה לטעם זה הגלות מתעכב ומתארך, כי אין בנו מי שיוכל לעלות למדרגה זאת, כי איש לדרכו פונה, בתר בצען דהאי עלמא, להיות רב רבי וראש, ואינו משפיל עצמו לפני קונו להיות אין ממש, נפשי כעפר לכל תהיה, ולהיות מאמין שבכל תנועה קטנה וגדולה, אלופו של עולם גנוז ועומד שם ובוחן לבות וכליות, עכ"ל.

עוד כתב בספה"ק *זהר חי (ח"ג עד) וז"ל*, הנה לטעם זה הגלות מתארך אלף ות"ת שנה, והמינות אבר בפרהסיא כופרין בעיקר, והס"מ רוכב עליהם, והם הם רע בעיני ה', כופר בעיקר מלא רע אין בהם טוב כלל ובעיני משה רע (במדבר יא), וכל זה גורם כי אין בנו צדיק גמור שיכול לעלות למדריגה זאת, כי אם היה בנו מי שיכול לעלות בגודל נשמתו אל יה, אז היה מעלה את המלכות עד שם, והיתה ממהרת לבא קץ הגאולה, עכ"ל.

ובספה"ק *היכל ברכה (בראשית קמג) כתב וז"ל*, אמר משיח לרבנו אלימלך, שהעיקר תלוי שיחזירו הארון שגלה למקומו, ואז יהיה הגאולה שלמה במהרה בימינו, עכ"ל.

תועלת הגלות

"כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד", ובכלל זה גלותם של ישראל והשכינה הק'. אלא שאת עומק הטב לעולם לא נדע וק"ו השתא שעדיין אנו בגלות. מ"מ מעט מזעיר ביארו לנו רבותינו מה תועלת יש בה בגלות, ונעתיק מעט מדבריהם.

כתב בספה"ק *היכל הברכה (בראשית ל) וז"ל*, ועל ידי צער הגלות אנו מבררין הניצוצין קדישין. סוד לשארית נחלתו (מיכה ז, יח) שארית ישראל, ניצוצין הנידחין, ומיסר אותנו כאב, כדי לברר כל חלקי נפשנו להרבות ולהיטיב לנו, עכ"ל.

עוד כתב בספה"ק *הנ"ל (שמות רמה) וז"ל*, כל אחד בבחירתו הטוב, יכול לעלות את שורש ידיעות נשמתו באחדות אלוקות, שיתעלה הדעת עד הראש, ויהיה עץ הדעת טוב, כתונות אור, כמו שעשה משה רבינו וירא ראשית לו (דברים לג, כא) ודע שזה הענין להעלות הדעת עד הראש באחדות, הוא בחינות שער החמישים תכלית הידיעה שלא נדע, ואז יבא לביטול המציאות ולבחינות אין ממש, שוה לתולע הרוחש על הארץ, ויכריע את כל ישראל לכף זכות, וישתף נפשו עם כל ניצוץ ישראל לשוב בתשובה שלמה למקור אין בלב אמת ובלב שמח, מופשט בהתפשטות הגשמיות, והוא ממש בחינות משיח, אשר ישיג בתכלית יחידה וכתר, בחינות אין דאצילות. ודע בגלות המר הזה, הוא המבחן הגדול והנסיונות הרבות, הכל לזכות לשער החמישים, חירות ואין, כתר עליון, שלימו דחמישים שערי בינה כידוע ושם תכלית ידיעת הבורא, עכ"ל.

עוד כתב בספה"ק *נוצר חסד (אבות ד, ד) וז"ל*, וגדול הגלות שמכפרת על כריתות ומיתות ב"ד וחילול השם, כי הוא קשה ממות, עכ"ל. ובעומק יותר הגלות מתקנת את כל פגם הכלים, כי כל מדרגות הכלים ירדו בגלות, ולכך היא מתקנת הכל.

הצפיה לגאולתן של ישראל והשכינה

אחד מן השאלות ששואלים את האדם בדינו, ציפית לישועה? והצפיה לגאולה היא מ"ג עיקרים. והדברים מבוארים בדברי רבותינו ז"ל, ונעתיק מעט מדבריהם.

כתב בספה"ק היכל ברכה (בראשית לו) וז"ל, צריכין אנו לפרש דברי הרב רבינו הקדוש [הרמב"ם] מה שכתב 'להאמין ולאמת שיבא ולא יחשוב שיתאחר', פירוש, שכל אדם צריך לקיים ציפית לישועה של מעלה. ולשון 'ציפית', לשון 'צופה נתתיך' (יחזקאל ג,יז) כמו שצופה מביט ורואה בכל עת ורגע שלא יבא אויב ושונא, כך צריך איש ישראל לצפות בעיניו ובשכיות לבבו בכל זמן ועת, אולי יבא באותו רגע מלך המשיח, עכ"ל.

ובספה"ק אור הגנוז (בלק) איתא וז"ל, זהו ענין גדול ואמונה גדולה שכל אחד מישראל יהיה מקרב באמונת לבו את ביאת הגואל בכל התקרבות, וכמו שכתוב היום אם בקולו תשמעו. ובמדרש, 'כי הנה רחיקך יאבדו', זה בלעם שאמר אשורנו ולא קרוב, על כן קללו אסף ואמר, כי הנה רחיקך יאבדו, אבל ואני קרבת אלקים לי טוב, פירוש אני מקרב בדעתי את הגאולה. וכן הוא ב"ג עיקרים אחכה לו בכל יום שיבוא, עכ"ל. ובאמת מכח הצפיה לגאולה האדם מקרב את הגאולה, וכגודל הצפיה כן גודל הקרבה.

בנוסף למה שהאדם מצפה לגאולה ועי"ז מקרבה, כן על האדם להתאבל על העדרה ובזה מקרבה ומכין עצמו לזכות להיות ראוי לראותה. והדברים מבוארים בספה"ק קדושת לוי (ליקוטים) וז"ל, ועי"ז שגם עתה בגלותנו אנחנו מתבוננים על גדלות ה' ומתאבלים תמיד על גלות השכינה וחורבן ירושלים וכו', מזה אנחנו מזדכים מגשמיותנו ומחומרתינו שלא נשכח ח"ו לגמרי מתענוגי המלך ורוב גדלותו, בכדי שעי"ז יהיה בכוחנו גם אז לקבל רוב התענוג והבהירות הגדול של גילוי אלוקותו ית' שיהיה אז, עכ"ל.

זמן הגאולה

הנה בענין זמן הגאולה מצינו זמנים רבים בחז"ל ובספה"ק. וצריך להבין זמנים אלו.

כתב בספה"ק קדושת לוי (תזריע) וז"ל, לענין הפלוגתא אם בניסן עתידין ליגאל או בתשרי מר אמר חדא וכו' ולא פליגי, כי כשתיה הגאולה ב"ב ע"י התעוררות התחתון, היינו מחמת מעשים טובים של ישראל, אז תהיה בתשרי, אע"פ שהחודש הזה מורה על דין הוא מאותיות תשר"ק, בחינת אור חוזר בחינת דין, מאחר שהגאולה תהיה ע"י התעוררות התחתון. אבל כשתהיה הגאולה רק מחמת רוב רחמיו, אז תהיה דוקא בניסן, שאין דינון שורין כלל, שזה בחינת חודש האביב, בחינת אלף בית כסדר, עכ"ל.

עד השתא נתבאר זמן הגאולה כבחודשי השנה. אולם מצינו בחז"ל ובספה"ק זמנים רבים באיזו שנה נגאל ורובם ככולם כבר עברו ולא נושענו, וצריך להבין מהותם של זמנים אלו.

כתב בספה"ק היכל ברכה (בראשית לז) וז"ל, מה שכתב (הרמב"ם) 'ולא ישים לו זמן', הנה בניי ואחיי ורעי, יצאתי להשכילך בינה, כי מה שתמצא בדברי הזוהר זמן ועת וקץ, כגון שנת ת"ח שהיה מה שהיה וכגון שנת ת"ר, ובודאי הרב רבינו מרן אלהי רבי שמעון בר יוחאי לא יעבור חלילה על עיקר מדברי תורה ליתן לו זמן, אע"פ שכתב ברוח הקודש, מי נתן לו רשות, הקב"ה מכסהו ואתה מגלהו. אלא דע בני, שבית המקדש הוא ציור כל העולמות, וציור אברי האדם, כגון ארון וכפורת הוא הלב, וכיוצא בזה. וכל צדיק וצדיק וכשמזכך אברי נשמתו, עם כל התלויין בשורש נשמתו, ככה בונה בביהמ"ק ובירושלים, כי בונה ירושלים ה', (תהלים קמז, ב) בכל עת וזמן. ולמשל כשהצדיק תלוי באיזה אבר, ורואה ברוח קודשו שבשנה זו יזדכך כל אברי נשמתו התלויין בו, וכשם שנזדככו אברי נשמתו ככה נבנה בית המקדש בימיו במדותיו הנזדככין בתכלית היזיכוך, ועל סוד זה רמז הגמרא (ירושלמי יומא א,א) כאלו חרב בימיו וד"ל. ולכך צופה ברוח קודשו שבשנה זו יהיה גאולה, אבל אינו גאולה כללית אלא פרטיות לכל שורשי נשמתו, אם הוא תלוי בעיניים אז נתקן בבית המקדש 'עיניך בריכות בחשבון', (שיר ז,ה) וכיוצא בזה בקומת השכינה, ודי בזה למשכילים, כי הם סוד כבשנו של עולם. ומי שהוא תלוי בלב, כשזוכה לראות ברוח קודשו סוד הגאולה, יכול לידע גאולה כללית, כי כמו שהלב מרגיש צער כל איברים והוא מלך עליהם, כך כל זמן שלא יהיה גאולה כללית לכל איברים הלב מרגיש צער, ולכך אפילו לא יהיה גאולה פרטיות לאותן הנשמות התלויין בלב עד שיהיה גאולה לכל ישראל. ולכך אותן התלויין בלב, כשצופין ברוח קודשם זמן הגאולה יכולין לידע גאולה הכלליות, זמן ורגע של גאולה אמיתי כלליות לכל העולם. וזהו סוד (סנהדרין צט ע"א) 'ללבי גליתי ולאברי לא גליתי', אע"פ שהם צופים ברוח קודשם אינו אלא פרטיות, והלב יודע הכלליות, כי הלב מרגיש צער כל הגוף. ולכן כעת זמן איחור גאולתנו תלוי בארון הקודש סוד הלב, וד"ל, כי דברים רמים הם כבשנו של עולם, עמוקים מני ים, וגליתי טפח לכסות אלפים. ולכן זה ידוע לנו שר' שמעון בר יוחאי לא היה תלוי בשיעור קומה בלב, אלא בעינים עליונים, לכן לא היה חלילה בעיניך דבריו לקיום אמיתי לגאולה כלליות, כי לא היה מדבר אלא מבירור כל ניצוצי נשמתו התלויין בשרשו. כי מי שהוא תלוי בשאר אברים מותר לגלות כיון שאינו מגלה הכלליות אלא פרט נשמתו. ולכן בני לא יהיה בעיניך שום חילוק בין אותו רגע שאתה עומד בה בכל עת, בין שנת ת"ר, בין שנת תר"ן, אשר אז נאמר 'ותרן לשון אלם' (ישעיה לה,ו) ובאם שיעלה בלבך שום צפיה דוקא לאיזה זמן, כפרת בהשי"ת וכעיקר הזה, לכן הזוהר מאוד, כי כבר אוצרות מתוקים גיליתי לך אמיתיים, מה שקבלתי והוריני מהשמים, עכ"ל.

תולדות הגלות

מהות עומק הגלות ענינה ניתוק מן הדבקות בו ית"ש. ומכח ניתוק זה נולדים תולדות רבים, ונעתיק מעט תולדות המוזכרים בספה"ק.

כתב בספה"ק (ליקוטי אמרים ו) וז"ל, בגלות מדות הקב"ה כביכול אינם מגולים רק מדת השכינה מגולה וכו', לפיכך אין רשאי לומר רק השם אדני שמדת אדני הוא נגלית, ולא שם הוי"ה, כי שם הוי"ה הוא שם העצם ולא נגלה היום, עכ"ל.

ובספה"ק תולדות יעקב יוסף (וישב) כתב וז"ל, כשהיה ביהמ"ק קיים, היה השפע ע"י השי"ת בעצמו, אבל בגלות השפע הולכת ע"י שליח, עכ"ל. ובעומק דברי הליקוטי אמרים ודברי בעל התולדות הם חד, כי שם הוי"ה שהוא שם העצם הוא בבחינת ע"י השי"ת בעצמו, משא"כ שאר השמות הם בבחינה של ע"י שליח.

ולהבין מדוע שם הוי"ה נעלם בגלות נעתיק את דברי בעל נועם אלימלך (שמות) וז"ל, השם הוי"ה ב"ה, הוא נעלם לעת עתה בגלות, כמו דכתיב זה שמי לעלם, חסר וי"ו. ויש ליתן טעם לשבח למה באמת הוא נעלם בגלות, כי בגלות המר הזה אנחנו תחת הדינים ח"ו, והקב"ה ברוב רחמיו כשרוצה לעשות לנו חסדים, אזי הוא מסתיר אותם כדי שלא יהיה עליהם קטרוג ח"ו, ומעלים את החסדים והרחמים בהחבא ובהצנע שלא יבינו שרוצה לעשות לנו רחמים והוא עושה לנו חסד בהסתר, עכ"ל. והרי שבפשטות העלם שם הוי"ה הוא מחמת דינים שאין לנו זכות לגלותו, אולם בדברי בעל הנועם אלימלך נתבאר פן נוסף לדבר שאחר שיש דינים זה חסד.

עד השתא נתבאר השלילה שבגלות, העלם גילוי השורש, אולם מאידך יש בחינה של "מלך בשדה", שבזמן הגלות המלך נגלה יותר ועומק גדר הדבר שמצד ההשגה דרך הלבושים יש לבושים רבים יותר ולכך ההשגה קשה יותר, אולם מצד נקודת העצם הוא נמצאת יותר בתוקף, כבחינה הידועה שכל אור עליון יותר יורד למקום תחתון יותר, והר ישמח דהאור הוא עליון יותר, אולם מאידך יש לו לבושים יותר. ונמצא שבכדי להגיע לאור קשה יותר, אולם כאשר משיגו האור רב יותר. וכמ"ש בספה"ק היכל ברכה (ויקרא רצ) וז"ל, כי החיות והאור והדבקות ואור השבת ואור תורה ומצות, הוא יותר מאיר בגלות מן ארץ ישראל כנודע, עכ"ל.